

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СОЦІОЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Україна переживає значні економічні перетворення, прагнучи вийти з періоду пострадянської залежності, посилити ринкову економіку та інтегруватись у глобальні та європейські ринки. Це вимагає розуміння основних економічних механізмів країни, включаючи макроекономічну політику, структурні реформи та роль державних та приватних секторів.

Значний вплив на соціоекономічну систему України мають зовнішні чинники, такі як геополітична нестабільність, активні бойові дії в східних регіонах країни, анексія Криму, а також російська агресія та міжнародні санкції. Ці фактори накладають свої обмеження та викликають потребу в адаптивних економічних рішеннях.

Розуміння демографічних тенденцій, таких як старіння населення, міграційні потоки (особливо внутрішня міграція та міграція до Європи), а також зміна структури зайнятості та рівня життя має велике значення для розробки ефективних соціальних політик.

Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, що потребує відповідності українських стандартів європейським вимогам. Важливими аспектами є реформи у правовій системі, антикорупційна політика та трансформація державних інституцій.

В умовах глобалізації та технологічного прогресу Україна активно розвиває ІТ-сектор, стартап-культуру та інноваційні проекти. Цифровізація економіки стала важливим елементом економічної стратегії країни.

Україна також стикається з екологічними проблемами, включаючи погіршення стану довкілля, пов'язані з військовими діями, та необхідність розвитку «зеленої» економіки. Використання відновлюваних джерел енергії та відновлення та модернізація енергетичної інфраструктури також є актуальними питаннями.

Саме тому розуміння особливостей побудови соціоекономічної системи України в сучасних умовах є критично важливим для ефективного управління, планування, міжнародного розвитку та майбутнього країни в цілому.

Ключовими особливостями сучасного підходу до формування соціоекономічної структури можна назвати глобалізацію, тобто сучасні соціоекономічні системи дедалі більше інтегровані у світову економіку; інновації та технології – зміна структури виробництва та соціальні взаємодії за рахунок цифровізації та автоматизації; нерівність або відмінність у доступі до соціальних та економічних ресурсів, освіти, охорони здоров'я тощо.

В Україні побудова сучасної соціоекономічної системи характеризується низкою унікальних особливостей, що визначаються історичними, політичними, економічними та соціальними чинниками.

Ключовими аспектами цих особливостей є по перше – пострадянська спадщина. Україна, як і інші пострадянські країни, має специфіку переходу від планової економіки до ринкової. Цей процес включає в себе: деіндустріалізацію та скорочення частки промислового виробництва, особливо важкої промисловості; приватизацію державних активів, яка у 1990-ті роки пройшла з низкою складнощів, що призвело до формування олігархічних структур; слабкі інститути державного регулювання та недостатня правова база, що уповільнило розвиток повноцінної ринкової економіки.

По друге – спрямування до європейської інтеграції та реформам. Починаючи з 2014 року Україна взяла курс на поглиблення інтеграції з Європейським Союзом. Це призвело до проведення важливих економічних та соціальних реформ спрямованих до асоціації з ЄС та виконання вимог Угоди про асоціацію, що включає реформи у сферах боротьби з корупцією, державного управління, судочинства та бізнесу; початок енергетичної реформи – кроків до створення конкурентного ринку енергетики та зниження залежності від російських енергоресурсів. Важливим чинником стала «децентралізація» – передача частини повноважень від центрального уряду на місцевий рівень для підвищення ефективності управління.

По третє, ми не можемо оминати військовий конфлікт та його вплив. З 2014 року Україна стикається з військовим конфліктом на сході країни та втратою контролю над частиною територій (Крим та частини Донецької та Луганської областей). Сьогодні вже вся країна знаходиться в протистоянні з військовою агресією росії, що значно впливає на соціоекономічну систему [1].

З точки зору економічних втрат, руйнування інфраструктури, втрата промислових підприємств та зниження ВВП, збільшення внутрішньо переміщених осіб, виникнення соціальної проблеми для сотень тисяч українців, які потребують нового житла та робочих місць. Значну роль у цих процесах відіграє мілітаризація економіки – збільшення витрат на оборону та безпеку.

Наступною особливістю є глобалізація та зовнішня торгівля. Орієнтація на ЄС та інші міжнародні ринки. Після втрати частини російського ринку Україна активно розвиває торгівлю з Європою, Азією та Америкою. Нажаль це пов'язано з економічною залежністю від експорту сировини, особливо агропромислового сектора (зернова, соняшникова олія), металургії та хімічної промисловості та зниженням інвестиційної привабливості країни. Покращення інвестиційного клімату залишається ключовим викликом, незважаючи на реформи, такі як наприклад створення земельного ринку у 2021 році, який досі не працює належним чином [2].

Попри позитивні зрушення, рівень доходів більшості українців залишається низьким. Дослідження також показало, що 31% українців отримують від 10 до 20 тисяч гривень на місяць, а 21% – понад 20 тисяч гривень. Попри позитивну динаміку порівняно з минулим роком, дані дослідження свідчать про те, що проблема низьких доходів та значного інфляційного тиску залишається актуальною для значної частини українського суспільства. Це підкреслює необхідність подальших реформ та заходів, спрямованих на підвищення рівня життя громадян та забезпечення гідної оплати праці [3].

Серйозним викликом для сталого розвитку соціоекономічної системи України є міграція. Значна кількість українців працює за кордоном, що впливає на внутрішній ринок праці, демографічну ситуацію та соціальну структуру. Криза українських біженців є найбільшим переміщенням в Європі з часів Другої світової війни. Повномасштабне вторгнення росії також спричинило вимушене переміщення мільйонів українців по всьому світу. Станом на червень 2024 року кількість українських біженців становила приблизно 4,7 мільйона, з них близько 3,7 мільйона зареєстровано в країнах ЄС ОЕСР. Практично в усіх приймаючих країнах щонайменше 70% дорослих – жінки, а більше третини всіх біженців – діти, чие майбутнє та освіта були серйозно порушені [4].

До обов'язкового напрямку розвитку соціоекономічної системи в сучасних умовах необхідно віднести і «Зелену економіку та сталий розвиток». Україна, як частина міжнародної спільноти, взяла на себе зобов'язання щодо розвитку «зеленої економіки» та екологічних реформ щодо розвитку відновлюваної енергетики (сонячні, вітрові станції), екологічної модернізації виробництва та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

На разі соціоекономічна система України потребує глибокої трансформації, спрямованої на посилення демократичних інституцій та підтримку економічної стабільності, що, однак, особливо важко в умовах війни. Ключовими тенденціями сучасного розвитку та економічного зростання України є цифрова трансформація, вдосконалення цифрової інфраструктури та інтеграція з європейськими ринками.

Література:

1. Wilson, Andrew. Ukraine Crisis: What It Means for the West, 2014. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12211/file.pdf> (дата звернення: 04.11.2024).
2. Ус І., Гавриленко Н. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosynu/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy> (дата звернення: 04.11.2024).
3. Барометр якості життя 2024: аналітичний звіт. Gradus Research Plus. 2024. Травень. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/Gradus_Full-Report_EBA_ukr_26062024.pdf (дата звернення: 06.11.2024).
4. Внутрішньо переміщені особи. Аналітика (2024, травень). Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/?t=152&from=&till=&m=10#tagpanel> (дата звернення: 28.10.2024).